

Obsah

Slovo na úvod	5
I	
Juraj Ribay – Pavel Tešlák: (O národe a národnej kultúre)	13
Jozef Ignác Bajza: Predmluva (k románu René mládenca)	19
Ondrej Plachý: Literatura slovenská jest potřebná...	21
Ján Hrdlička: O časích osvícených	24
Ján Hrdlička: Vznešenost řeči české neb vůbec slovenské	30
Anton Bernolák: (O slovenskom pravopise)	36
Anton Bernolák: (O slovenskej reči)	39
Michal Semian: Předmluva uherského spisovatele a slovenského překladatele (ku kniže Při dobytí Budinského zámku)	45
Augustín Doležal: Pamětná celému světu tragoedie (Předmluva)	47
Juraj Fándly: Pilní domajší a polní hospodár (predmluva – Druhé obetováňi)	49
Juraj Palkovič: Předmluva (k Muze ze slovenských hor)	57
Bohuslav Tablic: Předmluva překladatele (ku kniže Určení člověka)	58
Ladislav Batholomaeides: O slovenskej literatúre v Uhorsku	59
Bohuslav Tablic: (Slovenští veršovci)	61
Pavel Valaský: Conspectus rei publicae litterariae	63
Bohuslav Tablic: (O Poéziách)	69
Bohuslav Tablic: Paměti česko-slovenských básníků	72
Samuel Čerňanský – Juraj Palkovič: (O Památných příhodách hraběte Beňovského)	81
Štefan Leška: (O slovenskom národe)	83
Ján Laurenty: Rozprava o prekážkach štúdia literatúry a vedy	84
Juraj Palkovič: (O národnej svojbytnosti a kultúre)	90
Matej Holko: Reč o chvályhodnom spojení mužov učených	96
Bohuslav Tablic: Vlastenské žádosti	96
Juraj Palkovič: Pojednání o Slovácích a zvláště jejich řeči	102
Juraj Palkovič: Psání Edwidovo k Danielovi	108
II	
Juraj Petermann: O spěvomluvnosti	115
Ondrej Plachý: Věčnost	129
Anton Bernolák: (O prozódii)	132
Polemika o preklade Gellertových Nábožných písní	140
Juraj Palkovič: (Čerňanského preklad Gellertových Nábožných písní)	140
Samuel Čerňanský: (Odpověď na recenziu)	143
Juraj Palkovič: Nové pozorovanie posudzovateľa	144

Polemika o Bajzových Epigramoch	150
Jozef Ignác Bajza: Slovenské dvojnásobné epigramata	150
Anton Bernolák: Nečo o Epigramatách	156
Bernolákovská polemika z r. 1805	171
Odpoveď Martinovi Miškolcymu	171
Martin Miškolcy: (Literárna polemika s Jurajom Fándlym)	173
Juraj Fándly: (Literárna debata s Martinom Miškolcym)	176
Ján Hollý: (Pokračovanie v literárnom spore)	178
Juraj Palkovič – Pavel Jakubovič – Ján Hollý: (O prekladaní Eneidy)	181

III

(Bajzov René mláďenca príhodi a skusenosti)	189
(O Bernolákovej Dizertácii)	189
(Valaského Conspectus)	190
Pavel Valaský: (Pár slov ku knihe Conspectus)	190
(Stanovisko redakcie Prešpúrských novín k recenzii Valaského knihy Conspectus)	191
Matej Holko – Ján Korček: (O Tobolke zlatej)	192
Matej Holko: Zpěvové čeští	192
Michal Sabó: (O Kleinových Nachrichten)	193
(Samuel Ambrózy): Slovarně aneb Konkordanci biblická	194
(Kochání s Bohem)	194
(Štefan Leška): (O preklade Dieterichovho Unterweisung zur Glückseligkeit...)	195
(Reč Františka Trenčanského)	198
František Trenčanský: (Odpoveď na recenziiu)	199
Štefan Leška: (Doležalova Pamětná celému světu Tragoedie)	199
Ladislav Bartholomaeides: (Palkovičova Muza ze slovenských hor)	203
(Palkovičov preklad Hufelandovho diela)	204
Kratičká summa práv uherských	204
(Samuel Ambrózy): Ladislava Bartolomaeidesa Geografia	205
Karol Juraj Romy: (Krmanov Výtah z Geografie Uherské zeme)	206
Karol Juraj Romy: Básne Šimona Fábu	206
Karol Juraj Romy: (Památné příhody hraběte Beňovského)	207
Ján Feješ: O recenzentoch a recenziách	208
Karol Juraj Romy: (Feješova štúdia O recenzentoch a recenziách)	214
Ján Čaplovič: O recenzentoch a recenziách od Jána Feješa	215
Karol Juraj Romy: (Prvý diel Tablicových Poézíí)	217
Karol Juraj Romy: (Letopisové Krupinští)	219
Samuel Rožnay: (O Anakreontových básňach)	220
Juraj Palkovič: (O Jungmannovom preklade Strateného raja a o Rožnayovom preklade Písní Anakreontových)	221
Juraj Palkovič: (Prešpúrské noviny)	224
Juraj Palkovič: (O Hlasateli českém)	226
Juraj Palkovič: (O rozširovaní česko-slovenskej literatúry)	227
Juraj Palkovič: (Glosy o Dobrovského spisoch)	227
Karol Juraj Romy: (O Týdenníku)	228
Karol Juraj Romy: (Štvrtý diel Tablicových Poézíí)	230
Samuel Rožnay: (Myszeis Ignaca Krasického)	231
Karol Juraj Romy: (Tablicove Poézie)	236
Juraj Palkovič: (Šafárikova Tatranská muza s lyrou slovenskou)	237
(Muza tatranská od P. J. Šafárika)	238
Juraj Palkovič: (Hankov Pravopis český a Dobrovského Historie řeči a literatury české)	239
Poznámky	241
Menný register	287

Menný register

- Adelung, Johann Christoph (1732–1805) – profesor v Erfurte, Lipsku a Drážďanoch, nemecký jazykovedec 200
- Alexander Veľký (356–323 pr. n. l.) – macedónsky kráľ 87
- Alter, Franz Karl (1749–1804) – profesor v Prahe a Viedni, kustód univerzitnej knižnice vo Viedni, vydavateľ diel gréckych a rímskych klasikov 75
- Alžbeta (†1387) – manželka uhorského kráľa Ludovíta I. 76
- Ambrozi, Samuel (1748–1806) – autor duchovnej a príležitostnej poézie; redigoval *Novi ecclesiastico-scholastici Annales* (1793–1795) a *Annales evangelici* (1803) 194, 205
- Anakreon (žil v 6. stor. pr. n. l.) – grécky lyrik, vo svojej poézii ospevoval víno, ženy lásku; jeho básne prekladal Samuel Rožnay 99, 220–221, 222–224
- Antonius, Marcus Aurelius (121–180) – rímsky cisár, filozof, predstaviteľ stoicizmu 92, 179
- Apelles – najslávnejší grécky maliar v druhej pol. 4. stor. pr. n. l. 176
- Archilochos (žil v 7. stor. pr. n. l.) – popredný grécky lyrik; jeho básne sú novátorské najmä z metrickej stránky 108
- Aristomach 55
- Aristoteles (384–322 pr. n. l.) – významný grécky filozof, v stredoveku, no i v období národného obrodenia uznávaná filozofická autorita; uznávanou autoritou bol aj v otázkach poetiky, ktoré sformuloval v spise *Poetica* 55, 65, 68, 94, 104, 201
- Assemani, Jozef Šimon (1687–1768) – kustód vatikánskej knižnice; z Egypta a Sýrie priniesol orientálne rukopisy i rukopis glagolský 40, 41
- Augustinus Aurelius (354–430) – staroveký kresťanský teológ, ovplyvnený gréckou filozofiou (známy spismi *O božom štáte*, *Vyznania*) 176, 180
- Averoes, Ibn Rošd (1126–1198) – arabský vynálezca Aristotela; zaoberal sa najmä interpretovaním Aristotelových prírodovedných koncepcií 55
- Bacon, Roger (1214–1296) – anglický filozof a prírodovedec, predchodca filozofického empirizmu 88
- Backmeister, Hartwig Ludwig Christian (1730–1806) – nemecký historik; zaoberal sa ruskými dejinami, literatúrou a kultúrou 43
- Bahorič, Adam 43
- Bajza, Jozef Ignác (1755–1836) – autor románu *René mládenca príhodi a skúsenosti* (I. 1783, II. 1785), epigramov (*Slovenské dvojnásobné epigrammata* 1794) a náboženskej poézie; v otázkach jazyka a koncepcie literatúry dostal sa do sporu s príslušníkmi bernolákovského hnutia, ktorí s ním polemizovali 19–20, 150–170, 189
- Balbín, Bohuslav (1621–1688) – český historik; autor *Obrany jazyka slovanského, zvláště českého*, ktorá však vyšla až r. 1775 (no svojou koncepciou zapadala do súvekeho kultúrneho kontextu) 42
- Bánovský, Juraj (okolo r. 1500–1561) – náboženský básnik 218
- Baráni, Daniel (1742–1802) – náboženský spisovateľ, autor duchovných piesní a príležitostných veršov 81
- Barkóczy, František (1710–1765) – ostrihomský arcibiskup, náboženský spisovateľ, podporovateľ vedy a umenia 206
- Bartholomaeides, Ladislav (1754–1825) – historik a geograf, autor publikácií *De Bohemisch*

- Kishontensibus antiquis et modernis commentatio historica (1783), Geographia aneb Vypsání okršleku zemského a i.; písal aj filologické diela, pedagogické knihy pre mládež, príspevky o literatúre uverejňoval vo viedenských Annalen der Oesterreichischen Literatur 59–61, 76, 101, 203–204, 205, 206
- Bathany, Jozef (1727–1799) – kardinál 206
- Bašo, Matej (†1549) – kapitán muranského zámku, lúpežný rytier 76
- Bazil Veľký (330–379) – biskup, cirkevný otec, autor viero- a mravoučných teologických spisov 43
- Bel, Matej (1684–1749) – významný polyhistor, autor diela Notitia Hungariae (1735–1742); do gramatiky Pavla Doležala (Grammatica Slavico-Bohemica 1746) napísal úvod 41
- Béla IV. (1235–1270) – uhorský kráľ; po tatarských vpádoch sa pričínal o skonsolidovanie ríše 219
- Benedikt (žil koncom 5. a zač. 6. stor.) – opát, zakladateľ benediktínskeho rádu 42
- Benedikt, Vavrínek z Nedožier (1555–1615) – profesor na Karlovej univerzite v Prahe, jazykovedec, autor prvej systematickej gramatiky Grammaticae Bohemicae... libri duo (1603), prekladateľ žalmov (Žalmoveň niekto-ri, 1606), v ktorých ako prvý vytvoril český úplný časomerný systém 42, 70, 79, 140, 141, 147
- Beňovský, Móric (1746–1786) – barón, žil túlavým dobrodružným životom, ktorý sa stal námetom pre literárne spracovania. Ako podklad slúžili jeho dvojväzkové pamäti, ktoré napísal po francúzsky (Voyage et memoirs de Maurice Auguste Comte de Benyovszky... 1780–1784) 81–83, 207
- Bergius 43
- Bernard, Edward – anglický lingvista 41
- Bernolák, Anton (1762–1813) – prvý kodifikátor spisovnej slovenčiny, autor jazykovedných diel (Dissertatio philologico-critica de literis Slavorum 1787, Grammatica Slavica 1790); šesťväzkový slovník (Slovár česko-latínsko-ňemecko-uhorský) vyšiel až po jeho smrti. Je tiež autorom polemických spisov proti J. I. Bajzovi (Toto maličké písmo... 1790, Něčo o epigramatách... 1794, Ešče něčo o epigramatách... 1794) 36–45, 55, 132–140, 156–170, 189
- Bethlen, Gabriel (1580–1629) – sedmohradské knieža, vodca protihabsburského stavovského povstania 220
- Bocko, Daniel (1751–1806) – superintendent, náboženský spisovateľ, pedagóg, vydavateľ učebníc a kancionálov 195–197
- Bočkay, Štefan (1557–1606) – sedmohradské a uhorské knieža, vodca protihabsburského povstania 220
- Bod, Péter (1712–1768) – maďarský historik a cirkevný spisovateľ 67
- Bodo, Matej – advokát v Štítniku, prísediaci súdnej tabule gemerskej, r. 1743 vydal zbierku duchovnej poézie Zvuk evanjelium večného a pravdy nebeské hlasité zvestování 162
- Bozius, Tomáš 41
- Braxatoris, Ondrej (1782–1845) – učiteľ v Krupine, otec básnika Andreja Sládkoviča, autor historického diela Letopisové krupinští (1810) 219–220
- Buchnan, George (1506–1582) – nemecký básnik a historik 112
- Burius, Ján (1667–1712) – náboženský spisovateľ, jeden z prvých predstaviteľov pietizmu na Slovensku 218
- Campanus (žil v 2. polovici 16. stor.) – pedagóg, profesor gréckej a latinskej literatúry na Karlovej univerzite v Prahe 88
- Cartesius – Descartes, René (1596–1650) – francúzsky filozof, zakladateľ novodobého racionalizmu; prenikol najmä dielom Rozprava o metóde (1637) 68
- Cato, Marcus Porcius (95–46 pr. n. l.) – rímsky politik, odporca Caesarov, známy svojou „prísnosťou“ 50, 94
- Catullus, Gaius Vaterius (asi 84–54 pr. n. l.) – rímsky básnik, predstaviteľ subjektívnej lyriky 94
- Ceisel, Ján 220
- Cengler, Ondrej (†1589) – náboženský básnik 218
- Cerroni, Jan Petr (1753–1826) – cenzor kníh, správca archívov z kláštorov zrušených na Morave a v Sliezsku, historik 70
- Cicero, Marcus Tullius (106–43 pr. n. l.) – rímsky politik, bol vynikajúcim rečníkom (preslávil sa najmä rečami proti sprisahancovi Catilinovi) 22, 52, 55, 69, 94, 98, 104, 179, 191, 201
- Claudianus (asi 369–404) – rímsky básnik, posledný predstaviteľ pohanskej poézie 94
- Coceius, Johannes (1603–1669) – teológ, predstaviteľ tzv. federálneho bohoslovía 68
- Cook, James (1728–1779) – anglický moreplavec 174
- Cwittinger, Dávid (okolo 1673–76–1743) – lite-

- rárny historik, autor diela *Specimen Hungariae literatae* (1711) 67–68
- Cyprian, Cecilius Thasius (žil v 3. stor.) – jeden z najvýznamnejších cirkevných otcov 39, 55
- Cyril – Konštantín Filozof (asi 827–869) – slovenský vierozvestca, zakladateľ spisovného jazyka pre Slovanov žijúcich vo Veľkomoravskej ríši („staroslovienčiny“), náboženský spisovateľ, prekladateľ Biblie 53
- Čaplovič, Ján (1780–1857) – kultúrny historik, etnograf, pod názvom *Slovenské verše* (1822) vydal staršie veršované skladby 215–216
- Černok, Pavel – náboženský básnik 60
- Čerňanský, Ján (1709–1766) – superintendent banského okolia, náboženský spisovateľ, autor básnickej skladby *Žalostné vypásání pádu a vyvrátení předního a nejslavnějšího v zemi Portugalské města Lizabony* (1756) 80
- Čerňanský, Samuel (1759–1806) – cirkevný spisovateľ, autor duchovných piesní, prekladateľ Gellertových Nábožných piesní (1783), preložil, upravil a vydal *Pamätné príhody hraběte Beňovského* (1808) 81, 101, 140–150, 207
- Dadan, Ján († asi 1674) – kníhtlačiar; v jeho tlačiarňach (v Žiline a v Trenčíne) sa tlačili aj knihy slovenských autorov 62
- Dalimil – pomyselný autor prvej rýmovanej kroniky písanej po česky zo 14. stor. 44
- Dávid (žil v 10. stor. pr. n. l.) – izraelský kráľ; pripisuje sa mu autorstvo biblických žalmov 27, 92, 120, 122
- Deáki, Ján 205
- Demosthenes (384–322 pr. n. l.) – najslávnejší grécky rečník a politik 94
- Dendeli, Martin 60
- Diterich, Johann – nemecký náboženský spisovateľ 195
- Dobrovský, Josef (1753–1829) – český jazykovedec a literárny historik, kodifikátor prízvučnej poézie, autor *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur* (1792), *Deutsch-böhmisches Wörterbuch* (1802) a i.; udržiaval styky s predstaviteľmi slovenského kultúrneho a literárneho života a bol im autoritou 57, 74, 182, 183, 203, 224, 227, 239–240
- Doležal, Augustín (1737–1802) – básnik, autor básne *Veselosť rolí boží hybské...* (1781) na oslavu Jozefa II. a jeho reforiem a rozsiahlej filozoficko-náboženskej skladby *Pamětná ce-*
- lému světu tragoedie anebžto veršovné vypásání žalostného prvních rodičů pádu* (1791) 47–49, 60, 81, 199–203
- Doležal, Pavel (1700–1778) – jazykovedec, pedagóg, náboženský básnik; autor významnej gramatiky (*Grammatica Slavico-Bohemica* 1746) 38, 42, 80, 81, 140, 159, 164, 201
- Donnscotus 68
- Drachovský, Jan (1577–1644) – český jezuita, autor polemických spisov proti českým bratom 42, 140
- Dresserus, Matej 75
- Dúbravka – dcéra českého kráľa Boleslava I., manželka poľského kniežata Mieška, ktorý pod jej vplyvom r. 966 prijal kresťanstvo 75
- Durych, Václav Fortunát (1735–1802) – český filológ, autor diel *De slavobohemica sacri codis versione dissertatio* (1777) a *Bibliotheca slavica* (1795) 41, 42
- Efrem (asi 306–373) – sýrsky cirkevný otec, autor teologických spisov 43
- Ennius Quintus (239–169 pr. n. l.) – rímsky básnik, písal eposy, drámy, do rímskej poézie uviedol epigram a elegické distichon 65, 94
- Erastotenes z Kyrény (asi 275–200 pr. n. l.) – polyhistor a básnik, správca knižnice v Alexandrii 55
- Erazmus Rotterdamský (1465–1536) – významný renesančný mysliteľ a učenec holandského pôvodu, vo svojich spisoch bojoval proti stredovekému dogmatizmu; vydával aj diela antických klasikov 201
- Eusebios z Caesareie (asi 260–340) – starokresťanský teológ, autor obširných cirkevných dejín 201
- Eutropius (žil v 4. stor.) – rímsky historik, autor prehľadných rímskych dejín 89
- Fába, Šimon (1731–1801) – básnik, člen a podporovateľ Slovenského učeného tovaríšstva; tlačou vydal zbierku básní *Carmina* (1799) 206
- Fabius, Marcus (žil v 5. stor. pr. n. l.) – rímsky konzul 56
- Facciolatus 89
- Fándly, Juraj (1750–1811) – popredný člen a funkcionár Slovenského učeného tovaríšstva, ľudovúchovný spisovateľ, autor publikácií *Pílní domajší a poľní hospodár* (1792), *Zelinkár* (1793), *Slovenský včelár* a i., polemik s J. I. Bajzom, účastník bernolákovskej literárnej diskusie (1805) 49–57, 171–178
- Feješ, Ján (1764–1823) – jeden zo zakladateľov

- a vedúcich činiteľov Učenej spoločnosti malohontskej, písal najmä práce z oblasti filozofie, no zaoberal sa aj otázkami literárnymi a literárnohistorickými (Über Rezensenten und Rezensionen 1809, Memoria Matthiae Schulleck 1815, De epistolis 1818) 208–214, 214–216
- František II. (1768–1835) – rakúsky cisár 63, 64, 226
- Frenzel, Abrahám 41
- Frisch, Johann Leonard (1666–1743) – nemecký lexikograf 43
- Galenus (129–199) – popri Hippokratovi najslávnejší staroveký lekár 55
- Gaudencius sv. (žil v 11. stor.) – biskup v Osore 53
- Gellius, Aulus (asi 130–170) – rímsky spisovateľ; zo svojho pobytu v Athénach napísal obsiahle memoáre Noctes Atticae 55
- Gellert, Christian (1716–1769) – nemecký spisovateľ a básnik vplýval aj na slovenskú literatúru (z jeho zbierky Oden und Lieder prekladal Samuel Čerňanský) 22, 140–150, 207
- Gereg 101
- Gessner, Konrad (1516–1565) – švajčiarsky polyhistor; dielom Bibliotheca Universalis sive omnium scriptorum locuplentissimus (1542) položil základy modernej bibliografie 41
- Gibbon, Edward (1737–1793) – anglický historik; vo svojich prácach zaujímal kritický postoj ku kresťanskej kultúre 193
- Glosius, Ján (1670–1727) – náboženský spisovateľ; písal duchovné piesne, príležitostné básne, modlitby, dišputy a prekladal náboženskú poéziu nemeckých autorov 60
- Goldberger, Juraj – učiteľ v Radvani 205
- Goldsmith, Oliver (1728–1774) – popredný anglický básnik, spisovateľ a dramatik; jeho poézia bola známa aj u nás (prekladal z nej Bohuslav Tablic) 99
- Gottlieb, Anton – tlačiar 230
- Grassalkovicz, Antony de 36
- Gzel, Petr (žil v 16. stor.) – s Benešom Opátom z Telča prekladal Nový zákon z latinského textu Erazma Rotterdamského; spolu vydali i Ortografiu (1533) 42
- Hájek, Václav (†1553) – český kronikár, autor Kroniky českej (1541) 74–75
- Haller, Jan (žil koncom 15. a zač. 16. stor.) – krakovský knihtačiar 23
- Hanka, Václav (1791–1861) – český básnik, filológ, prekladateľ (R. 1817 predstavil na verejnosť s falzifikátom Rukopis královédvorský) 239–240
- Hanke, Jan Alois (1751–1806) – knihovník univerzitnej knižnice v Olomouci, prívrženec jozefinizmu, autor historických a ľudovýchovných spisov 35, 74
- Hant-Pázmán 219
- Has, Bohumil 221
- Hauke, Aleš 74
- Hayne 183, 185
- Herberstein, Zigmund (1486–1566) – historik, zaoberal sa ruskými dejinami (v diele *Rerum moscoviticarum commentarii*) 41
- Herbinus, Ján (1633–1676) – protestantský teológ 41
- Herder, Johann Gottfried (1744–1803) – nemecký filozof, spisovateľ, vydavateľ ľudovej slovesnosti; jeho diela (najmä *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* 1784–1791) stretli sa u nás s priaznivým ohlasom a vplývali na súveké ideové a ideovoumelecké koncepcie 108
- Heumann, Christoph August (1711–1760) – nemecký literárny historik 65, 191
- Holko, Matej (1757–1832) – zakladateľ a vedúca osobnosť Učenej spoločnosti malohontskej; v ročenke Solennia uverejnil celý rad štúdií a úvah najmä z oblasti histórie, cirkevnej a literárnej histórie, sporadicky písal aj príležitostné básne 96–98
- Hollý, Ján – vedúci predstaviteľ slovenského literárneho klasicizmu, tvorca národných eposov (Svatopluk 1833, Cirilo-Metodiada 1835, Sláv 1839), ód, selaniek a žalospevov; prekladal aj diela antickej literatúry (Vergilius, Ovidius, Homér a i.) a zaoberal sa i otázkami pr zodickými a poetologickými (už počas svojich štúdií) 178–180, 184–185
- Homér – legendárny grécky básnik, domnelý tvorca eposov Ilias a Odysea 23, 31, 94, 99, 108, 110, 183, 192–193
- Horatius, Flaccus Quintus (65–8 pr. n. l.) – rímsky básnik, jeden z najvýznamnejších predstaviteľov „zlatého veku rímskej literatúry“, písal lyrické básne, najmä ódy, ktoré boli vzorom pre túto žánrovú formu aj v období národného obrodenia 21, 55, 99, 110, 144
- Horany, Aleš (1736–1809) – literárny historik a bibliograf, autor diela *Memoria Hungarorum...* (1775–1777) 68, 157
- Hrdlička Ján 1741–1810) – náboženský spisovateľ, spolupracovník Starých novín literiého

- umění; bol jedným z prvých širiteľov osvietenenských ideálov 24–36, 60
- Hromádka, Nepomuk Norbert (1783–1850) – český spisovateľ, vydavateľ Vídenských novín s prílohou Prvotiny pěkných umění, v ktorej vychádzali literárne práce českých i slovenských autorov 99
- Hruškovic, Samuel (1694–1718) – autor duchovných piesní, prekladateľ náboženskej poézie, editor Tranovského Citary sanctorum, venoval sa aj náboženskej spisbe. Jeho autobiografia, Vita Samuelis Hruskovitz 1719–1720 sa radí medzi najvýznamnejšie diela memoárovej literatúry 80, 81
- Hufeland, Christoph Wilhelm (1762–1836) – nemecký lekár, autor popularizačných spisov z oblasti medicíny. Jeho spis Makrobiotik... (1796) vyšiel aj v slovenskom preklade 57, 204
- Hume, David (1711–1766) – anglický filozof, predstaviteľ filozofického senzualizmu a empirizmu 193
- Hus, Jan (asi 1372–1415) – český reformátor; jeho učenie malo veľký ohlas v Čechách i na Slovensku a malo aj svoj politický a sociálny dosah 103, 145
- Chemnitz, Martin (1522–1586) – teológ, autor štvorzväzkového spisu o tridentskom koncile (Examen concilii Tridentini 1565–1573) 66
- Chrastina, Ján (1729–1779) – básnik predosvietenského obdobia; jeho verše sú zväčša voľnými adaptáciami nemeckých predlôh na domáce pomery (do povedomia sa dostali zásluhou Bohuslava Tablica, ktorý niektoré z nich uverejnil v zbierke Slovenští veršovci 1805) 61, 81
- Inštitutoris-Mošovský, Michal (1733–1803) – náboženský básnik a spisovateľ; spolu s Michalom Semianom zredigoval a na vydanie pripravil rozšírené vydanie Cithary sanctorum (1787), vydal Laučekov spis Slovarně, písal duchovné i svetské piesne 81, 146, 147, 189, 236
- Iuvenalis, Decimus Iunius (asi 60–140) – rímsky básnik, autor bájok a satirik; jeho básne sa stretli s priaznivým ohlasom u našich osvietenencov 94
- Izák Sírsky 43
- Izokrates z Athén (436–338 pr. n. l.) – učiteľ rétoriky, politik, zakladateľ antickej prózy 94
- Jakobeus, Jakub (asi 1591–1645) – český exulant na Slovensku, humanistický básnik a náboženský spisovateľ; autor rozsiahlejšej epicko-reflexívnej básne Gentis Slavonicae lacrumae, suspiria et vota (1642), v ktorej je preukázateľná aj idea vlastenectva 40, 81
- Jakubovič, Pavel (1791–1838) – jeden z prvých prekladateľov Vergília a autor príležitostných básní 181–183
- Ján VII. (žil v 8. stor.) – rímskokatolícky pápež 42
- Ján a Zikmund z Púchova – Ján († 1544), cirkevný hodnostár, arcidekan v pražskom chráme sv. Víta; svojho synovca Žigmunda podnietil preložiť do češtiny spisy S. Münstera 100–101
- Jandyt, Václav (žil na rozhraní 17. a 18. stor.) – český jezuita, autor gramatiky Grammatica linguae bohemiae (1704) 42
- Javorský, Štefan 43
- Jeřábek, František 225
- Jeroným Pražský (žil v 14.–15. stor.) – súčasník a priateľ Jána Husa 103
- Jiskra, Jan z Brandýsa († 1469) – vodca husitských vojsk na Slovensku 76
- Jordan, Ján Krištof 44
- Joskha z Samenthalu 102
- Jozef II. (1741–1790) – rakúsky cisár, predstaviteľ osvietenenského absolutizmu; prívrženeц a podporovateľ osvietenstva 30, 34, 59, 60, 64, 92, 99
- Jozef z Mildheimu 50
- Jungmann, Josef (1773–1847) – český básnik, prekladateľ, jazykovedec, literárny historik a teoretik; jeho preklady signalizovali nové tendencie vo vývine literatúry, v dobovom literárnom a kultúrnom kontexte dôležitú úlohu zohrali jeho lingvistické, literárnohistorické a literárnoteoretické práce 99, 121–122, 226
- Juraj Poděbradský (1420–1471) – český kráľ 32, 95
- Kalinka, Joachim (1601–1678) – superintendent, náboženský spisovateľ, autor duchovných piesní a memoárov z väzenia (Diarium 1671–72) 79, 218
- Kant, Imanuel (1724–1804) – nemecký filozof; jeho filozofické koncepcie pôsobili aj v období národného obrodzenia 183
- Karaman, Matúš 42
- Karl, Johann 43
- Karol IV. (1316–1378) – rakúsky cisár a český kráľ širokého politického rozhľadu, založil

- pražskú univerzitu (1368), za jeho panovania sa staval Karlov most a chrám sv. Víta v Prahe 32, 42, 92, 104, 105
- Keats, John (1795–1821) – anglický básnik 112
- Kirchmayer, Georg Caspar (1635–1700) – nemecký polyhistor; zanechal asi 180 spisov zo všetkých vedných odborov 41
- Kirsch, Ján Leonard 41
- Klanica, Ján – rektor v Banskej Bystrici, autor diela Kocháni s Bohem (1775) 195
- Klein, Ján Samuel (1748–1820) – náboženský spisovateľ, cirkevný historik, autor diela Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn (1789) 63, 193
- Klimakus, Ján (žil v 16. stor.) – predstavený sinajského kláštora, autor spisu Lestovica rajskaja (vyšiel po latinsky r. 1531), ktorý je v slovanskom svete dodnes vydávaný 43
- Klopstock, Friedrich Gottlieb (1724–1803) – predstaviteľ nemeckého klasicizmu, autor eposu Mesiáš 200
- Koller, Ignác 206
- Kollinovič, Gabriel (1698–1770) – historik, autor diel Chronicon militaris ordinis equitum templariorum (1789), Nova Ungariae peridus (1790) a i. 52
- Kolumella (Columella), Iunius Moderatus (žil v 1. stor.) – rímsky spisovateľ z oblasti hospodárstva 54
- Komenský, Ján Amos (1592–1670) – významný pedagóg, humanistický spisovateľ a teológ, zakladateľ modernej pedagogiky; autor spisov Didactica magna (1657–58), Labyrinth světa a ráj srdce (1632), ktoré mali svoj dosah ešte aj v období národného obrodovania 15, 33, 34, 47, 73, 92, 103, 115, 120, 141, 145, 197, 205, 237
- Konečný, Matouš (1572–1622) – náboženský spisovateľ biskup Jednoty bratskej 102
- Konstanc (Constantius), Jiří (1607–1673) – jezuita, česko-latinský spisovateľ, prekladateľ, teológ, lingvista; jeho spisy Lima linguae bohemicae, Brus jazyka českého, spis o popravení a naostření jazyka řeči české (1667) pôsobili aj v období národného obrodovania 42, 140, 159
- Korabinský, Ján Matej (1740–1811) – geograf, historik, autor spisov Geographisch Historisches und Produkten-Lexikon von Ungarn (1786), Atlas regni Hungariae a i.; v r. 1773–1784 redigoval Pressburger Zeitung 101
- Korček, Ján (1763–1819) – náboženský spisovateľ, historik, člen Učenej spoločnosti Malohontskej 192
- Köwy, Sándor – maďarský spisovateľ a právnik (jeho právnické dielo vyšlo v preklade Bohuslava Tablica pod názvom Kratičák summa práv uherských 1801) 205
- Kramerius, Václav Matěj (1753–1808) – český spisovateľ, novinár, nakladateľ, od r. 1791 vydával Krameriusovy c. k. vlastenské noviny, ktoré zohrali dôležitú úlohu v národnoobrodenskom hnutí v Čechách i na Slovensku 80, 99, 148
- Krasickí, Ignacy (1735–1801) – významný poľský básnik, autor bájok a komických eposov a komédií; najznámejší jeho epos Myszeis prekladal Samuel Rožnay 231–235
- Krasnopolský, Rafael 43
- Krman, Daniel (1624–1687) – superintendent, cirkevný spisovateľ, písal duchovné piesne, teologické pojednania, memoáre (cestopis Itinerarium, rozpravu De Slavorum origine dissertatio 80, 81
- Krman, Ján (+1768) – náboženský spisovateľ, autor veršovaných popularizačných geografických prác (Kratičky výtah z geografie uherské země 1802, Výtah ze statistiky, práva a geografie Uherské krajiny 1802) 206
- Kromholc, Ján – náboženský spisovateľ, autor duchovných piesní, z nemčiny preložil dielo Filipa Kegela Dvanáctero duchovné nábožné přemýšlování (1693) 218
- Kynský, Dominik František (1777–1848) – český spisovateľ, príslušník básnickej školy Puchmajerovej, prekladateľ diel antických, nemeckých a francúzskych autorov 99
- Lactanius, Lucius Firmiabus Caecilius (asi 250–326) – cirkevný spisovateľ, učiteľ rétoriky; ako jeden z prvých cirkevných otcov sa pokúsil vypracovať sústavu kresťanského učenia 38, 193, 201
- Ladislav (asi 1040–1095) – uhorský kráľ; upevnil kráľovskú moc a postavenie duchovenstva (obnovil nitrianske biskupstvo) 219
- Landerer, Ján Michal (1754–1790) – bratislavský kníhtlačiar 189, 225
- Láni, Eliáš (1570–1618) – superintendent, náboženský spisovateľ, autor duchovných piesní, modlitieb a teologických spisov 79, 218
- Lansmann, Mikuláš 220

- Laube, A. 199
- Lauček, Martin (1732–1802) – básnik, autor duchovných a príležitostných veršov, r. 1783 vydal zbiрку Písně nábožné, r. 1791 dielo Slovarně aneb Konkordanci biblická, v rukopise zanechal obsiahlu zbiрку listín Collectanea 81, 194
- Laurentzy, Ján (1775–1819) – člen Učenej spoločnosti malohontskej, redigoval ročenku Solennia, do ktorej prispieval úvahami z pedagogiky, sociológie a teológie; otázkam literatúry venoval pozornosť v rozprave Dissertatio de cursu studiosi literarum (1812) 84–90
- Lelong, Jakub 41
- Leopold I. (1676–1747) – rakúske knieža 62
- Leopold II. (1747–1792) – rakúsky cisár a český kráľ, nástupca Jozefa II. 64, 198
- Leška, Štefan (1757–1818) – superintendent, básnik, prekladateľ, publicista, v rukopise zanechal významné latinské jazykovedné dielo Elenechus vocabulorum Europaeorum cum primis Slavicorum Magyarici usus 60, 83–84, 195–197, 199–203, 224
- Littelton, Georg (1709–1773) – anglický štátnik, historik a básnik (jeho básne sa aj u nás stretli s ohlasom a boli prekladané) 99
- Lomnický, Šimon z Budče (1552–1622) – český básnik, písal duchovné a príležitostné básne, vydal Kancionál (1595), zbičku Tobolka zlatá proti hříchu a lakomství (1615); jej nové vydanie z r. 1791 sa stretlo s ohlasom na pôde Malohontskej učenej spoločnosti 192
- Lomonosov, Michail Vasiljevič (1711–1765) – významný ruský vedec a spisovateľ, zakladateľ novodobého ruského jazyka 40, 43
- Löwe, Anton (asi 1740–1800) – majiteľ kníhkupectva a tlačiarne v Bratislave, vydával historické, geografické, náboženské spisy a divadelné hry (vydal aj dielo Pavla Valaského Conspectus... 1785) 190
- Lucretius, Carus Titus (asi 99–55 pr. n. l.) – rímsky básnik, popredný predstaviteľ epikureizmu 94
- Ludovít z Anjou (1326–1382) – uhorský a poľský kráľ (po jeho smrti vyhynul uhorský kráľovský rod) 219
- Luther, Martin (1483–1546) – cirkevný reformátor, zakladateľ protestantizmu; jeho preklad Biblie mal rozhodujúci vplyv na vytvorenie spisovnej nemčiny 68, 80, 220
- Makovic (Makovický z Makova), Ján (žil v 16. stor.) – zaoberal sa skúmaním antickej literatúry (vydával a komentoval ju) 89
- Mária Terézia (1717–1780) – rakúska cisárovná, česká a uhorská kráľovná; pričínila sa o skon-solidovanie pomerov v monarchii tzv. „mar-riánskymi reformami“ 32, 63, 65, 92, 206
- Markovič, Matej (1707–1762] – cirkevný spiso-vateľ a historik 80
- Martialis, Marcus Valerius (asi 38–104) – rímsky básnik, jeden z najvýznamnejších epigrama-tistov (jeho epigramy boli vzorom aj v období literárneho klasicizmu) 94
- Masník (Masnicius), Daniel – náboženský básnik 218
- Masník, Tobiáš (1640–1697) – barokový spiso-vateľ, historik; v reláciách slovenskej literatú-ry sú cenné najmä memoárové práce z čias náboženského prenasledovania (Vezení i vy-svobození kněze Tobiáše Masniciusa 1767 a i.) 44
- Matej Korvín (1443–1490) – uhorský kráľ, podporovateľ humanizmu a rene-sancie 92–94
- Matěj ze Sudet Kunvaldský (asi 1440–1500) – teológ, prvý biskup Jednoty bratskej 40
- Matúš z Kolína 42
- Mayer, Jozef – tlačiar 237
- Melanchton, Filip (1479–1556) – nemecký hu-manista, teológ, reformátor, blízky spolupra-covník Martina Luthera 68
- Metod sv. (asi 815–885) – slovenský vierozvest-ca, nitriansky arcibiskup 53
- Michaelis, Johannes Heinrich (1668–1738) – ne-mecký orientalista, autor kritického vydania Starého zákona 41
- Mikuláš I (†867) – rímsky pápež v r. 858–867; bol pápežom v čase pôsobenia Cyrila a Meto-da vo Veľkomoravskej ríši 42
- Milton, John (1608–1674) – anglický básnik, autor známeho eposu Stratený raj 99, 200, 221
- Miris, Mikuláš 41
- Miškolcý, Martin († 1763) – prívrženec jozefiniz-mu; prejavoval sa aj ako básnik a poe-tológ 171–178
- Mitterpacher, Ludovít (1734–1814) – profesor na univerzite v Pešti, zaoberal sa filozofiou a prírodnými vedami 54
- Mojžiš (žil okolo r. 1572 pr. n. l.) – biblická postava; v Starom zákone sa mu pripisuje autorstvo prvých piatich kníh 31, 48, 94
- Morhoff, Daniel George (1639–1691) – nemecký polyhistor, autor prvých dejín svetovej

- literatúry 64, 68, 89
- Muretus, Mare Antoine (1526–1585) – francúzsky humanista, básnik, vydavateľ diel anticých básnikov 179
- Nejedlý, Jan (1776–1834) – český básnik, príslušník básnickej školy Puchmajerovej, prekladateľ z antickej a svetovej literatúry, vydavateľ a redaktor časopisu Hlasatel český, autor jazykovedného diela *Böhmische Grammatik* (1804) 99, 226
- Nejedlý Vojtěch (1772–1844) – český básnik, príslušník básnickej školy Puchmajerovej, dvojjazykový súbor jeho poézie vyšiel pod názvom *Básně* (1833, 1835); písal aj epické básne s historickou tematikou (*Poslední soud*, *Otokar, Karel IV. a i.*) 226
- Niemayer, August Hermann (1754–1828) – nemecký teológ a pedagóg, autor prvého syntetického diela z oblasti pedagogiky *Grundsätze der Erziehung und der Unterricht* (1796) a teologických spisov *Handbuch für christliche Religionslehrer* (1790–92), *Charakteristiken der Bibel* (1775–82) a i. 88, 89, 90
- Nížňanský Melchior – krupinský ev. kňaz, zaoberal sa regionálnou históriou 219–220
- Osvald sv. (605–642) – northumbričský kráľ, šíriteľ kresťanstva v Škótsku 53
- Ovidius, Publius Naso (43 pr. n. l. – 18 n. l.) – významný rímsky básnik, autor diel *Metamorphoses*, *Ars amandi* a i. 94, 174–176, 180
- Palladius Scarus, Emilianus 54
- Palásti, Ladislav 220
- Palkovič, Juraj (1769–1850) – básnik, dramatik, prekladateľ, pedagóg, jazykovedec, osvetový pracovník; prvý profesor na Katedre reči a literatúry československej v Bratislave, autor zbierky básní *Muza ze slovenských hor* (1801), *frašky Dva buchy a tri šuchy* (1800), redaktor časopisov *Týdeník* a *Tatranka*, vydavateľ popularizačných a beletristických kníh a kalendárov 57, 58, 60, 81–83, 90–96, 99, 101, 102–112, 140–142, 181, 183–184, 203–204, 221–224, 225–227, 230, 237, 239–240
- Pankl, Matúš (1740–1798) – prírodovedec, agrónóm, pedagóg, autor diela *Compendium oeconomiae ruralis...* (1793), ku ktorému Anton Bernolák vypracoval štvorjazyčný slovník (latinsko-maďarsko-nemecko-slovenský) 54
- Papánek, Juraj (1738–1802) – historik, autor dejín Slovákov, *Historia gentis Slavae* (1780), ktoré v národnom obrození splňalo dôležitú národno-uviedomovaciu a spoločenskú funkciu 52
- Pauliny, Andrej – autor veršov *Upřímné plesání a vinšování v Laučekovom diele Slovnírně aneb konkordací bibliická* (1791) 194
- Pavel z Modruše 42
- Pelcl, František Martin (1734–1801) – český historik a gramatik, autor gramatiky *Grundsätze der böhmischen Sprache* (1795) 197
- Pešina, Tomáš (1629–1680) – český historik, odporca reformácie; zaoberal sa najmä dejinami Moravy (*Mars Moravicus* 1677, *Prodomus moraviographiae* 1663) 42
- Peter I. Veľký (1672–1725) – ruský cár, politický reformátor, pričínal sa o povznesenie hospodárskeho a kultúrneho života svojej ríše, r. 1724 založil v Petrohrade ruskú akadémiu vied 43
- Petermann, Juraj (1710–1792) – básnik, prekladateľ, autor poetiky *Čechořečnost* (1783), ktorá sa radí medzi najvýznamnejšie poetiky v 18. stor.; r. 1748 vydal spevník *Hospodine srdcem i rty chválení...*, preložil a vydal *Celý žaltař krále a proroka Davida* (1871) 43, 115–129
- Petrarca, Francesco (1304–1374) – významný taliansky renesančný básnik; jeho poézia pôsobila u nás i v období literárneho klasicizmu tematikou i „formálnou stránkou“ (tzv. „petrarcovský sonet“) 201
- Philomateus, Matouš z Dačic – český spisovateľ, zaoberal sa pedagogikou, prírodnými vedami a históriou 43
- Piatek, Andrej – náboženský spisovateľ 220
- Pilárik, Štefan (1615–1693) – náboženský spisovateľ a prekladateľ, autor epicko-reflexívnej básne *Sors Pilarikiana*, ktorá sa radí medzi najvýznamnejšie diela memoárovej literatúry z čias prenasledovania slovenských evanjelikov 61–63, 183, 218
- Piligrin – passovský biskup v r. 971–991; dal vyhotoviť falošné listiny, ktorými chcel podoprieť nároky Passova aj na územie Veľkej Moravy 53
- Piscatoris, Ján – autor jazykovedného diela *De origine, jure ac utilitate linguae Slavonicae* (1697) 40
- Plachý, Ondrej (1755–1810) – básnik, historik, vydavateľ kancionálov, jeden zo zakladateľov bansko-bystrickej učenej spoločnosti *Erudita societas slavica*; redigoval *Staré noviny liter-*

- ného umění, aktivně zasíahal do formotvorného procesu literatury úvahami o charaktere národa, jeho kultúry, o jazykových a prozodických otázkach 21–24, 60, 129–132, 194, 225
- Platon (427–347 pr. n. l.) – jeden z najvýznamnejších gréckych filozofov, jeho filozofická koncepcia zapustila hlboké korene nielen v staroveku, ale aj v stredoveku a novoveku 55, 88, 94
- Plinius, Gaius Secundus (23–79) – rímsky spisovateľ, autor encyklopedického diela *Naturalis historia* 38, 50, 54
- Plintovic, Adam (asi 1620–1670) – náboženský spisovateľ, básnik, prekladateľ; patrí medzi popredných tvorcov duchovnej poézie svojej doby 79
- Plutarchos (asi 50–120) – grécky spisovateľ, filozof a historik; jeho najvýznamnejším dielom sú Súbežné životopisy vynikajúcich osobností Grékov a Rimanov, ktoré sa nadhlo stali vzorom pre písanie biografii 88
- Podmanický, Ján – náboženský básnik 80
- Pohl, Jan Václav (1740–1790) – český jazykovedec, autor diel *Grammatica linguae bohemiae* (1756), *Pravopisnost řeči české* (1786) 43, 159
- Polockij, Simeon Jemajlonovič (1629–1680) – vychovávateľ na ruskom cárskom dvore; zasadzoval sa o modernizáciu pravoslávnej cirkvi, bojoval proti stredovekej strnulosti 43
- Pope, Alexander (1688–1744) – anglický básnik, písal lyrické básne a epy, preložil Homérovu *Iliadu* a *Odyseu*; v období literárneho klasicizmu bol aj u nás známy a prekladaný 99, 227
- Pribiš, Daniel (asi 1580–1645) – náboženský spisovateľ, vydal zbierku duchovnej poézie, *Písne duchovní* (1634), ktorá zaujíma dôležité miesto v dejinách slovenskej piesňovej tvorby 218
- Prior, Matthew (1664–1721) – anglický básnik, písal básne spoločenské, humoristické a príležitostné; jeho poézia sa tešila obľube aj v období literárneho klasicizmu (prekladal ju Bohuslav Tablic) 94
- Pruno, Ján Fraštický (1560–1586) – náboženský spisovateľ; písal duchovné piesne, modlitby a latinské príležitostné verše 218
- Puchmajer, Antonín Jaroslav (1769–1820) – český básnik a prekladateľ, vydával almanachy poézie (*Sebrání básní a zpěvů* 1795, 1797, *Nové básně* 1798, 1804, 1814), v ktorých uverejňoval básne predstaviteľov českého i slovenského klasicizmu a prozodické práce 182, 183, 226
- Púchovský, Jan – v r. 1543–1544 bol administrátorom pražského arcibiskupstva a pričínal sa o preklad Münsterovej *Kosmografie* 41
- Pythagoras (asi 582–493 pr. n. l.) – grécky filozof a matematik 212
- Quintilianus, Marcus Fabius (asi 35–100) – popredný rímsky rétor a teoretik rímskeho rečníckeho klasicizmu, autor spisu *Iustitio oratoria* 64
- Rákoczy, František I. (1645–1676) – sedmohradský šľachtic, účastník Wesselényiho sprisahania 220
- Rautenkranc, Josef (1776–1817) – český spisovateľ, prispieval do Puchmajerových almanachov, písal didaktické básne a prózy, prekladal antických a nemeckých básnikov; písal aj spisy na obranu českého jazyka (*Provolání k národu českému* 1809, *List obráncům českým* 1809) 226
- Reaumur, René Antoin (1683–1757) – známy francúzsky fyzik, autor početných technických objavov 54
- Ribay, Juraj (1754–1812) – spisovateľ, jazykovedec, bibliograf; r. 1793 vypracoval projekt slovenskej učenej spoločnosti, Josefovi Dobrovskému poskytol podklady pre jeho jazykovedné a literánohistorické práce, písal ľudovýchovné knihy, v rukopise zanechal lexikografické práce a zbierku prísloví 13–19, 60
- Richelieu, Armand Jean Duplessi (1585–1642) – francúzsky štátnik, kardinál 43
- Ritter, Christoph Gottlieb (1717–1744) – nemecký historik 66
- Robertson, Wiliam (1721–1793) – škótsky historik, autor dejín Škótska 193
- Roca, Angelus 42
- Rodde, Jakub 43
- Roháč, Jan – náboženský básnik 218
- Rosa, Jan Václav (asi 1620–1689) – český jazykovedec a básnik, autor gramatiky a štýlistiky *Čechořečnost seu grammatica linguae Bohemicae* (1672), ktorá sa radí medzi najvýznamnejšie gramatiky svojej doby a pôsobila aj v období národného obrodovania 42, 140, 159, 161, 162, 163, 164, 165
- Rousseau, Jean Jaques (1712–1778) – popredný francúzsky filozof, pedagóg a spisovateľ; bol jednou z najvýznamnejších osobností svojej doby 88

- Rožnay, Samuel (1787–1815) – básnik a prekladateľ; prekladal z antickej literatúry (Pisně Anakreonovy 1812), z poľskej literatúry preložil Krašického epos Myszeis a z ruskej Slovo o pluku Igorovom, napísal aj úvahu o Krašic-kom a jeho epose 99, 220–221, 221–224, 231–235
- Rudinský, Matúš (žil v 17. stor.) – náboženský spisovateľ 218
- Rudolf II. (1552–1612) – rakúsky cisár a český kráľ, odporca reformácie; neskôr však vydal Manifestát (1609), ktorým zaručoval náboženskú slobodu i pre Jednotu bratskú 32
- Rumy, Karol Juraj (1780–1847) – vzdelanec, všestranne zasahoval do literárneho a kultúr-neho života, písal o slovenskej, českej, ma-ďarskej, chorvátskej a slovinskej literatúre i o poetických otázkach; nadviazal úzke kon-takty s predstaviteľmi nášho literárneho a kul-túrneho života 206–207, 214–215, 217–218, 219–220, 228–230, 236
- Sabo, Michal – náboženský spisovateľ 193
- Sachs, Hans (1494–1576) – nemecký básnik a dramatik, pokračovateľ minäsängrov 61
- Salzmann, Christian Gottfried (1744–1811), – nemecký pedagóg, filantrop, zakladateľ výchovného ústavu v Schnepfentale 88
- Scalinger, Joseph Justus (1540–1609) – francúz-sky klasický filológ, jazykovedec, autor kri-tických vydaní gréckych a rímskych kla-sikov 30
- Semian, Michal (1741–1812) – autor príležitost-ných a náboženských veršov, historik (r. 1786 vydal spis Kratičké historické vypsání knížat a králů uherských), prekladateľ (r. 1790 vyšiel mu preklad románu Ignáca Mészarosa Kar-tigam) 45–47
- Seneca, Lucius Annaeus (asi 4 pr. n. l. – 65 n. l.) – známy rímsky filozof, najvýraznejší pred-staviteľ stoicizmu 39, 55, 94
- Severín sv. († 482) – apoštol v Noriku, zakladal kláštory, ujal sa ľudu a chudoby 53
- Shakespeare, Wiliam (1564–1616) – významný anglický dramatik, autor tragédií a komédií (Hamlet, Romeo a Júlia, Macbeth, Sen noci svätajánskej a i.), ktoré dodnes patria do základného repertoáru na scénach divadiel celého sveta 217
- Schaller, Christian Gottfried (1747–1832) – ne-mecký historik, zaoberal sa výskumom antickej kultúry 211
- Schiller, Friedrich (1759–1805) – nemecký bás-nik a dramatik, venoval sa aj otázkam filozo-fickým, estetickým a historickým; jeho dielo malo široký dosah v celoeurópskych relá-ciach 193
- Schröck, Johann Matthias (1733–1808) – ne-mecký cirkevný historik, profesor histórie vo Wittenbergu (autor diel Christliche Kirchengeschichte, Allgemeine Biographie a i.) 193
- Silius Italicus, Tiberius Catius (žil v 1. stor.) – rímsky básnik, pod vplyvom Vergília vy-tvoril epos Punica 94
- Silván, Ján (1493–1573) – najvýznamnejší slo-venský renesančný básnik, autor duchovných piesní, r. 1571 vydal kancionál Pisně nové na sedm žalmů kajících 70, 76, 77, 218
- Simonides, Ján (1648–1708) – písal latinské príležitostné básne a náboženské spisy; vo vývine slovenskej literatúry dôležité miesto zaujímajú najmä jeho memoáre z čias náboženského prenasledovania (Galeria omnium sanctorum 1676, Brevis consignatio eorum... 1676) 218
- Sinapius Horčíka, Daniel (1640–1688) – náboženský spisovateľ, písal latinské príležitostné verše, náboženské spisy, preložil Komenského Orbis pictus, pričínal sa o nové vydanie Cithary sanctorum (1684); najznámejším je-ho dielom je zbierka prísloví neo-forum Latino-Slavonicum (1678) 218
- Sirenus, Šimon 57
- Sokrates (asi 469–399 pr. n. l.) – jeden z naj-známejších gréckych filozofov 55, 88, 94
- Spalding, Johann Joachim (1714–1804) – ne-mecký náboženský spisovateľ 58
- Spinoza, Baruch (1632–1677) – holandský filo-zof, zakladateľ monisticko-panteistického fi-lozofického systému 211
- Steller, Georg Wilhelm (1709–1746) nemecko-ruský prírodovedec a cestovateľ 193
- Steyer, Matej 145, 159
- Strabo, Walfried (asi 809–849) – latinský básnik pôvodom zo Švábska, autor mystických básní i básne o liečivých rastlinách 55
- Straka, Ján (1746–1804) – náboženský spiso-vaťel a prekladateľ (z nemčiny preložil Krátké a pochopitedlné katechetické v náboženství křesťanském vyučování 1788) 195–197
- Strečko, Pavel (†1758) – náboženský spisovateľ, autor duchovných piesní 83
- Sturm, Christian (1740–1786) – nemecký náboženský básnik (jeho dielo Unterhaltung... vyšlo u nás v preklade r. 1790) 194–195
- Sulpius, Publius Rufus (†88 pr. n. l.) – rímsky rečník 55

- Šafárik, Pavol Jozef (1795–1861) – básnik, prekladateľ, jazykovedec, literárny historik, folklorista, etnograf, zakladateľ modernej slavistiky, redaktor Časopisu českého museum; všestranne zasiahol do súvekeho literárneho a kultúrneho diania v širších všeslovanských reláciách 237–238
- Šalamún (asi 970–930 pr. n. l.) – židovský kráľ, básnik, autor biblickej Piesne piesní 92, 120
- Šisler, Ignác 226
- Škultéty, Ondrej – náboženský básnik 80
- Štefan I. (asi 967–1038) – uhorský kráľ, zjednotiteľ maďarských kmeňov; prijal kresťanskú vieru a stal sa šíriteľom kresťanstva 219
- Štefan V. (1239–1272) – uhorský kráľ 219
- Švajgr, Ondrej – bratislavský kníhtlačiar 222
- Tablic, Bohuslav (1769–1832) – básnik, prekladateľ, ľudovýchovní pracovník, literárny historik; bol hlavným organizátorom Učenej spoločnosti banského okolia, z jeho rozsiahleho diela pozornosť si zasluhuje najmä štvorzväzkový súbor básní (Poézie 1806, 1807, 1809, 1812), v ktorom na pokračovanie vychádzali Pamäti česko-slovenských básnířův aneb veršovcův... 58, 61–63, 69–72, 99–102, 205, 217–218, 230, 236
- Táborský, Jan (1500–1572) – český astronóm, spisovateľ a iluminátor kancionálov 101, 112
- Tállay, Daniel (1760–1816) – redaktor Pressburger Zeitung, zakladateľ a vydavateľ Prešpurských novín 60, 224–225
- Tešlák, Pavel (1759–1804) – náboženský spisovateľ, autor diel Pietatis et grati animi momentum... (1781), Elegia... (1781), r. 1786 vydal zbierku modlitieb a piesní pôvodných i preložených pod názvom Křesťanské modlitby a písně pro pocestné 13–19, 80, 81
- Thám, Karel Ignác (1763–1816) – český filológ, básnik a prekladateľ; napísal Obranu jazyka českého (1783), je autorom česko-nemeckých a nemecko-českých slovníkov, prekladal divadelné hry Shakespeareove a Schillerove 43, 141, 145
- Theodor sv. († 306) – kresťanský mučeník 53
- Thököly, Imrich (1657–1705) – sedmohradský vojvodca, vodca protihabsburského povstania 220
- Tiberius, Claudius Nero (42 pr. n. l.–37 n. l.) – rímsky cisár 176
- Tomáš Akvijský (1225–1274) – najvýznamnejší predstaviteľ scholastizmu, jeho učenie zapus-tilo hlboké korene v stredoveku i v novoveku 65, 68
- Tomsa, František Jan (1753–1814) – český jazykovedec, novinár, autor mluvnice a príručky češtiny (Ueber die Veränderung der tschechischen Sprache... 1804), česko-nemecko-latinského slovníka (1791), v r. 1809–1812 bol redaktorom Krameriusových Vlastenských novín 143, 145, 226
- Tranovský, Juraj (1592–1637) – náboženský spisovateľ, autor duchovných piesní, prekladateľ, zostavil kancionál Cithara sanctorum (1636) 79, 80, 146, 218
- Trebnický, Štefan (žil v 16. stor.) – náboženský spisovateľ 218
- Trenčanský, František (žil v 18. stor.) – náboženský spisovateľ 198–199
- Tumler, Ján Jozef (†1754) – banskobystrický kníhtlačiar, vydavateľ slovenských kníh a časopisov (v jeho tlačiarňi sa tlačili Staré noviny literního umění) 225
- Turnovius – Turnowski Szymon Teofil (1544–1608) – náboženský spisovateľ, kazateľ Jednoty bratskej v Poľsku 141
- Turzo, Emerich (1598–1621) – bol rektorom na univerzite vo Wittenbergu, neskôr oravský župan; v čase bethlenovského povstania viedol rokovania s českými stavmi a kráľom Friedrichom Falckým 63
- Turzo, Juraj (1567–1616) – uhorský palatín; zaslúžil sa o uzavretie Viedenského mieru 220
- Tyrteu (žil v 2. stor. pr. n. l.) – grécky básnik 222
- Ungar, Karel Rafael (1743–1807) – profesor teológie, správca univerzitnej knižnice v Prahe, historik 42
- Urbanovič, Ján 42
- Václav (1205–1230) – český kráľ, pričínil sa o povznesenie ríše, podporovateľ umenia 32
- Valaský, Pavel (1742–1824) – náboženský spisovateľ, literárny historik; r. 1785 vydal literárnohistorické dielo Conspectus rei publicae litterariae in Hungaria, dielo, ktoré je jedným zo základných prameňov pre literárnohistorické výskumy 63–69, 190–192
- Vályi, Ondrej 101
- Varchi, Benedetto (1503–1565) – taliansky historik a básnik, prekladateľ gréckych a rímskych klasikov 44
- Vavák, František Jan (1741–1816) – český sedliacky básnik, skladal príležitostné a historické básne 92

- Veleslavín, Adam Daniel (1545–1599) – český spisovateľ, kníhtlačiar, nakladateľ, vydal celý rad kníh rozličného obsahu; jeho vydania sa vyznačujú vzornou grafickou úpravou 43, 93, 95, 145, 197, 237
- Vergilius, Publius Maro (70–19 pr. n. l.) – rímsky básnik, autor eposu Aeneis, idýl, pastierskych a roľníckych spevov (Bucolica, Georgica); jeho básnické dielo bolo v nejednom ohľade vzorom i pre poéziu v literárnom klasicizme 23, 53, 94, 181–185, 236
- Vladislav (žil v 12. stor.) z dynastie Přemyslovcov, syn Soběslava I., olomoucký knieža 76
- Vojtěch, sv. Adalbert (žil v 10. stor.) – český biskup 53
- Voss, Johann Heinrich (1751–1826) – nemecký básnik, autor idylickej básne Luise, prekladateľ Homéra, gréckych a rímskych antických básnikov 57, 182, 203
- Vurzinger, Matúš 158
- Vusín, Gašpar 159, 163
- Vyskydský, Ján (1761–1834) – náboženský spisovateľ, redaktor Prešpúrskeho novín 225
- Weber, Peter Šimon – bratislavský kníhtlačiar 225
- Wolf, Christian (1679–1754) – nemecký osvietený filozof 68
- Wolfgang sv. (+994) – nemecký biskup v Rezne, pričínal sa o zriadenie samostatného biskupstva v Čechách 53
- Xenofon (asi 430–355 pr. n. l.) – grécky historik a spisovateľ, žiak Sokratov, autor spisov Grécke dejiny, Spomienky na Sokrata, Obrana Sokrata 104, 201
- Zábojník, Juraj (asi 1608–1672) – slovenský barokový básnik, autor duchovnej poézie, jeho piesne sa radia medzi tie, ktoré mali veľkú životnosť, pretláčali sa v Tranovského kancionáloch i v Zpěvníku evanjelickom 218
- Ziegler, Liboslav (1782–1846) – spisovateľ, organizátor českého literárneho a kultúrneho života, prekladateľ z klasickej literatúry 99
- Zlatoustý, Jan – gr. Chrystomatos – (asi 347–407) – cirkevný otec, patriarcha carhradský, vynikajúci rečník, autor homiletických spisov a kázni 43
- Žigmund Lucemburský (1368–1437) – rakúsky cisár, český a uhorský kráľ 32, 219